

A SZÉKEK

(TRAGIKUS TRÉFA)

FORDÍTOTTA GERA GYÖRGY

SZEREPLŐK

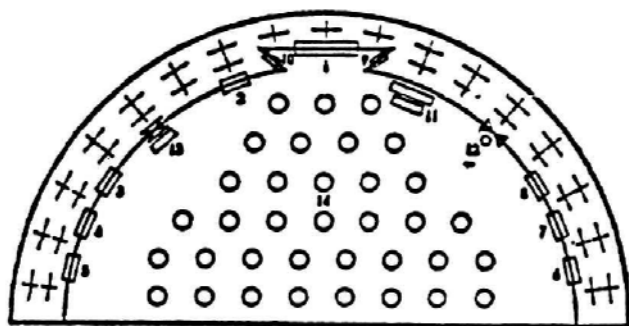
ÖREGEMBER
ÖREGASSZONY
SZÓNOK

DÍSZLET

Félkör alakú fal, hátul beszögellés. A helyiség csaknem üres. Jobbra három ajtó. Aztán ablak, előtte zsámoly; díszes ajtó, tőle jobbra és balra – még mindig a beszögellésben – két ajtó egymással szemben; mindkettő, de legalább az egyik takarásban van. Balra megint csak a színpad elejétől hátrafelé, három ajtó, ablak zsámollyal (a jobb oldali ablakkal szemben), aztán egy falitábla és egy emelvény. Lásd az ábrát.

A színpad előterében két szék, szorosan egymás mellett.

A mennyezeten gázlámpa lóg

1. A kétszárnyú ajtó
- 2., 3., 4., 5. Jobb oldali ajtók
- 6., 7., 8. Bal oldali ajtók
- 9., 10. A takarásban lévő ajtók
11. Emelvények és falitábla
- 12., 13. Ablakok (előttük zsámoly)
14. Üres székek
- ±± Folyosó (kulisszák mögött)

Fölmegy a függöny. Félhomály. Az Öregember zsámolyon áll, és kihajol a bal oldali ablakon. Az Öregasszony meggyújtja a gázlámpát. Zöld fény. Az Öregasszony elhúzza kabátujjánál fogva az öreget

ÖREGASSZONY Drágám, csukd be az ablakot, bűdös ez a poshadt víz, és a szúnyogok is beszállnak.

ÖREGEMBER Hagyj békén!

ÖREGASSZONY No gyere, drágám, ülj le. Ne hajolj ki, még beesel a vízbe. Tudod, mi történt I. Ferencsel. Légy óvatos.

ÖREGEMBER Megint történelmi példázatokkal jössz! Unom már a francia történelmet, édesem. Ki akarok nézni. A bárkák árnyékot vetnek a napsütésben.

ÖREGASSZONY Nem láthatod a bárkák árnyékát, éjszaka van, drágám, nem süt a nap.

ÖREGEMBER De az árnyéka megmaradt.

Nagyon mélyen kihajlik

ÖREGASSZONY *(erőnek erejével visszahúzza)* Jaj!... úgy féltelek, drágám... gyere, ülj le, így nem láthatod meg a vendégeket. Butaság. Éjszaka van...

ÖREGEMBER Meg szerettem volna nézni... úgy szeretem nézni a vizet.

ÖREGASSZONY Hogy bírsz így kihajolni, drágám?... Én szédülnék. Ó! ez a ház, ez a sziget – sose fogom megszokni. Körös-körül víz... Mindenütt víz, az ablakok alatt, egészen a láthatárig...

Az Öregasszony a színelőterében levő két szék felé vonszolja az Öregembert; az Öregember, mintha ez tökéletesen természetes volna, az Öregasszony ölébe ül

ÖREGEMBER Alig múlt hat óra... és máris leszállt az éjszaka. Emlékszel, régebben nem így volt; este 9-kor, 10-kor, sőt éjszaka is világos volt.

ÖREGASSZONY Csakugyan. Micsoda memóriád van!

ÖREGEMBER Azóta minden megváltozott.

ÖREGASSZONY Véleményed szerint: miért?

ÖREGEMBER Nem tudom, édes Semiramisom... talán mert minél tovább jutunk, annál mélyebbre süllyedünk. Mert a föld forog, forog, forog, forog...

ÖREGASSZONY Forog, forog, drágám... (*Csend*) Hát igen, te egy nagyon nagy tudós vagy, puculi. Ha egy kis becsvágyad lett volna, ha csak egy kicsit is igyekszel, fő-elnök, fő-király, sőt főorvos és főfelügyelő is lehettél volna.

ÖREGEMBER Minek? Úgyse éltünk volna jobban... Aztán meg így is megvan a megélhetésünk, így is felügyelő vagyok, igaz, hogy csak házfelügyelő.

ÖREGASSZONY (*úgy cirógatja az Öregembert, mint egy gyereket*) Mucuskám, pucuskám.

ÖREGEMBER Borzasztóan unatkozom.

ÖREGASSZONY Sokkal jobb kedved volt, amikor a vizet nézted... Inkább játsszunk, tégy úgy, mint tegnap este.

ÖREGEMBER Tégy úgy te, te jössz.

ÖREGASSZONY Te jössz.

ÖREGEMBER Te.

ÖREGASSZONY Te.

ÖREGEMBER Te.

ÖREGASSZONY Te.

ÖREGEMBER Idd meg a teádat, Semiramis.

Tea természetesen nincs

ÖREGASSZONY Vagy utánozd februárt.

ÖREGEMBER Nem szeretem a hónapokat.

ÖREGASSZONY Szeretem, nem szeretem, nincsen más. No, a kedvemért...

ÖREGEMBER Nesze, itt a február.

Vakarja a fejét, mint Stan

ÖREGASSZONY (*tapsikolva kacag*) Ez az, köszönöm, aranyos vagy, mint mindig. (*Átöleli*) Ó, te lángelme, ha akartad volna, főfelügyelő lehetnél...

ÖREGEMBER Felügyelő vagyok, házfelügyelő.

Csend

ÖREGASSZONY Meséld el, tudod, azt, azt a neve...

ÖREGEMBER Megint? ... Már a könyökömön jön ki... azt a neve...? Újra? ... Mindig ezt kéred! ... „Azt a neve...” Unom... 75 éve vagyunk házasok és te minden este, kivétel nélkül minden este ezt a történetet kéred, ugyanazokat a személyeket, ugyanazokat a hónapokat... Örökké ugyanazt... beszéljünk inkább másról...

ÖREGASSZONY Drágám, én nem tudok betelni a történeteiddel... az életed ez, és az életed mindig szenvedélyesen érdekel.

ÖREGEMBER Betéve tudod.

ÖREGASSZONY De mihelyt mesélni kezded, mintha mindent elfelejtenek... Minden áldott este megtisztul a lelkem... Igen, drágám, szándékosan purgálom magamat... Minden este újjászületek, drágám, hogy hallgassalak... No, kérlek, kezd el.

ÖREGEMBER Ha annyira ragaszkodol hozzá...

ÖREGASSZONY Mondd hát... Ami veled történt, az velem is megtörtént, ami a tied, az az enyém is...

ÖREGEMBER Azt a neve... puculi...

ÖREGASSZONY Azt a neve... drágám...

ÖREGEMBER Azt a nevezetes napot sose felejttem el. Nagy kovácsoltvas kerítés elé értünk. Bőrig áztunk, csontig fagyunk, már órák óta, napok óta, hetek óta...

ÖREGASSZONY Hónapok óta...

ÖREGEMBER ... állunk az esőben... vacogott a fülünk, a lábunk, a térdünk, az orrunk, a fogunk... már jó 80 éve történhetett... Nem bocsátottak be... legalább kinyitották volna a kertajtót...

Csend

ÖREGASSZONY A kertben nedves volt a fű.

ÖREGEMBER Ösvény vezetett egy aprócska térre; középen egy falusi templom... Hol is volt az a falu? Nem emlékszel rá?

ÖREGASSZONY Nem, drágám, nem emlékszem.

ÖREGEMBER Hogy értünk oda? Merre vitt az út? Azt hiszem, a helységet Párizsnek hívták...

ÖREGASSZONY Nem, kicsikém. Párizs nevű helység sose volt.

ÖREGEMBER De volt, csak elsüllyedt... a fény városa volt, mivelhogy kialudt, négyszázezer éve aludt ki... Semmi sem maradt utána, csak egy sanzon.

ÖREGASSZONY Egy igazi sanzon? Különös. Melyik sanzon?

ÖREGEMBER Egy altatódal, egy allegória: „Párizs örökké Párizs”.

ÖREGASSZONY At kellett menni a kerten? Nagyon messze volt?

ÖREGEMBER (*álmodozva, merengőn*) A sanzon? ... az eső? ...

ÖREGASSZONY Lángelme vagy. Ha lett volna egy kis becsvágyad, főkirály, főszerkesztő, fő-színész, főfelügyelő lehettél volna... De sajnos ebben az odúban... ebben a vaksötét odúban... Mondom, ebben a sötét odúban...

Csend

ÖREGEMBER Azt a neve...

ÖREGASSZONY Ó! Igen, folytasd... meséld tovább.

ÖREGEMBER (*mialatt az Öregasszony előbb halkán, szenilisen nevetgél, majd kacagásban tör ki; az Öregember szintén vele nevet*) Azt a neve... azt a nevetést... úgy neveltünk... nem is ettünk... úgy neveltünk... Felénk egy figura kúszott... fura, csuda... nem úszott, nem csúszott... kúszott... a zsebe... vajon zseb-e... teli volt... babbal, habbal, zsebbel és zabbal... s ahogy a fura figura kúszott... azon a nevezetes napon... neveltünk... nem mentünk... kocogtunk... kacagtunk...

ÖREGASSZONY (*nevet*) Nem ettetek, nem mentetek, neveltetek... S a fura figura... a zsebe vajon zseb-e... teli, zsibbal, zsobbal, zsabbal... felétek kúszott... nem úszott... nem felétek... nem fura... nem figura...

A KÉT ÖREG (*együtt kacag*) És neveltünk... Ó! A neve... nevezett...

nem ettünk... nem vettünk... nevet... séges... S a figura...
Ha...! Ha...! Ha a fura figura zsebe... (*Tisztán kivehető:*)
Kúszott... nem... kacagtunk... neve... nevettünk... (*A két öreg
lassacskán megnyugszik*) Ó! Nem ettünk... nem... ó...! fura.

ÖREGASSZONY Szóval ilyen volt az a híres Párizs.

ÖREGEMBER Épp ilyen.

ÖREGASSZONY Ó, tudod, drágám, te olyan sokat, olyan jól, igen,
olyan okosan... sokra vihetted volna. Több lehetnél, mint egyszerű
házmester.

ÖREGEMBER Értjük be azzal, amink van... Legyünk szerények.

ÖREGASSZONY Azt hiszem, derékba tört a karriered.

ÖREGEMBER (*hirtelen elpityeredik*) Talán én törtem derékba? Én ron-
tottam el? Ó, hol vagy, anyukám, drága jó anyukám?... Hi, hi, hi,
szegény árva vagyok. (*Zokog*) Árva, árvácska...

ÖREGASSZONY Itt van anyuci, ne félj!

ÖREGEMBER Nem, Semiramis, édesem, te nem vagy az anyukám...

Ki véd meg engem, szegény árvát, árvácskát?

ÖREGASSZONY Hisz itt vagyok melletted, drágám!...

ÖREGEMBER Nem, te nem ő vagy... Én anyukát akarom, és te nem
vagy az anyukám.

ÖREGASSZONY (*simogatja*) Meghasad a szívem, ha tovább sírsz. Csi-
csíja baba.

ÖREGEMBER Hi, hi, hagyj békén; hi, hi, úgy érzem, mintha összetör-
tek volna, jaj de fáj, fáj a karrierem.

ÖREGASSZONY Nyugodj meg.

ÖREGEMBER (*tátott szájjal zokog, mint a csecsemők*) Árva vagyok...
árva...

ÖREGASSZONY (*próbálja vigasztalni, simogatja*) Én kis árvám, drágasá-
gom, meghasad a szívem, én kis árvám...

Ringatja az Öregembert, aki egy ideje ismét az ölében ül

ÖREGEMBER (*zokogva*) Hi, hi, hi! Anyukám! Hol vagy, anyukám?
Nincs többé anyukám!

ÖREGASSZONY Én, a feleséged, én vagyok az anyukád.

ÖREGEMBER (*csendesebben sír*) Nem igaz, árva vagyok, hi, hi.

ÖREGASSZONY (*még egyre ringatja*) Aranyom, kis árvám, árvácskám, százszorszépem, ibolyám, gyöngyvirágom.

ÖREGEMBER (*duzzogva, de már egyre engedékenyebben*) Nem... nem akarom; nem a-ka-rom.

ÖREGASSZONY (*dúdol*) Árvácskám, árvicskám, árvocskám, árvecském.

ÖREGEMBER Neee-m... Neee-m...

ÖREGASSZONY (*ugyanaz a játék*) Árvácskám, árvicskám, árvocskám, kárvecska, kárvocskám...

ÖREGEMBER Hi, hi, hi, hi. (*Szipákol, majd lassan-lassan megnyugszik*) Hol van... anyukám?

ÖREGASSZONY A csillagos égben... Vár rád, és letekint a csillagok közül; ne sírj, mert ő is sírni kezd!

ÖREGEMBER Nem igaaaz-z... nem is lát... nem is vár rám... Én az élet árvája vagyok, és te nem lehetsz az én anyukám...

ÖREGASSZONY (*az Öregember csaknem teljesen megnyugodott*) No, nyugodj meg, ne izgasd fel magad... lángeleme vagy, kis felügyelőm... Töröld le a könnyeidet, ma este vendégek jönnek, ne lássanak ilyen állapotban... Még nincs minden oda, nincs minden veszve, majd megmondod, megmagyarázod nekik, milyen missziód van... azt szoktad mondani, hogy majd megmondod nekik, ezért a misszióért élni kell, harcolni...

ÖREGEMBER Igazad van, a misszióm... harcolni fogok, küldetésem van, valamit tartogatok a bögyömben, az egész emberiség tudomására kell hoznom a missziómat, az egész emberiség tudomására.

ÖREGASSZONY Az egész emberiség tudomására, drágám, a missziódat!...

ÖREGEMBER Igen, igen, igen.

ÖREGASSZONY (*meztörli az Öregember orrát, letörli könnyeit*) Ez az... férfi vagy, katona, házfelügyelő.

ÖREGEMBER (*lemászott az Öregasszony öléből és rövid, izgatott léptekkel fel-alá jár*) Más anyagból gyúrtak, mint a többieket, nekem életideálom van. Talán tehetséges vagyok, talán – amint mondod – lángeleme vagyok, de nincs bennem könnyedség. Mindig becsülettel láttam el házmesteri tisztelemet, megbirkóztam a feladatommal, és ez sok embert ki is elégítene...

ÖREGASSZONY De téged nem, te más vagy, nagyobb vagy, mint a többiek. Azért is tetted volna jobban, ha szót értesz a világgal. Minden barátoddal, minden igazgatóval, minden felügyelővel, de még az öcséddel is hajba kaptál.

ÖREGEMBER Nem tehetek róla, Semiramis, te is tudod, mit mondott.

ÖREGASSZONY Mit?

ÖREGEMBER Azt mondta: „Felszedtem egy bolhát. Azért jöttem hozzátok, hátha itt marad.”

ÖREGASSZONY Ilyesmit mindenki mond, drágám. Ügyet se kellett volna vetni rá. De miért vesztél össze Carellal? Arról is ő tehet?

ÖREGEMBER Ne hozz ki a sodromból, édesem, ne hozz ki a sodromból. Persze, hogy ő tehet róla, egy este idejött, és azt mondta: „Sok szerencsét kívánok. Megmondhatnám nektek a bűvös, szerencsét hozó szót, de nem mondom meg, csak gondolom.” És röhögött, mint egy ló.

ÖREGASSZONY Jó szíve volt, drágám, és az életben nem szabad mindent mellre szívní.

ÖREGEMBER Nem szeretem az ilyen tréfákat.

ÖREGASSZONY Fő-tengerész, fő-műbútorasztalos, fő-zeneigazgató lehettél volna.

Hosszú szünet. Jó darabig mindketten dermedten, mereven ülnek

ÖREGEMBER (*mintegy álomban*) A kert legeslegvégén volt... ott... ott... ott... mi is volt ott, drágám?

ÖREGASSZONY Párizs!

ÖREGEMBER Párizs leges-leges-legvégén... mi is volt ott, drágám? Mi is volt?

ÖREGASSZONY Kicsoda volt, micsoda volt, aranyom?

ÖREGEMBER Valami volt, kellemes idő járta...

ÖREGASSZONY Azt hiszed, csakugyan kellemes idő járta?

ÖREGEMBER Már nem emlékszem pontosan a helyre...

ÖREGASSZONY Ne fáraszd magad...

ÖREGEMBER Olyan messze volt, már nem is tudom... már nem is emlékszem rá.

ÖREGASSZONY Mire?

ÖREGEMBER Arra, ami . . . aki . . . hol is volt?

ÖREGASSZONY Mindegy, nem számít, bárhova, bármerre követlek, drágám.

ÖREGEMBER Ó, olyan nehezen találom meg a szavakat . . . pedig mindent el kell mondanom.

ÖREGASSZONY Ez szent kötelességed. Nincs jogod elhallgatni a miszsiódat; beszélned kell, az emberek várják . . . az egész világ rád vár.

ÖREGEMBER Igen, igen, megmondom nekik.

ÖREGASSZONY Elszántad magad? Muszáj.

ÖREGEMBER Idd meg a teádat.

ÖREGASSZONY Ha több akaraterőd lett volna, fő-szónok lehetnél . . . Olyan büszke és boldog vagyok, hogy végre elhatározta magad: szózatot intézel az országhoz, Európához, az egész világhoz.

ÖREGEMBER Csak tudnám magamat könnyebben kifejezni.

ÖREGASSZONY Minden kezdet nehéz, akár az élet, akár a halál . . . fő a szilárd elhatározás. Az ember beszéd közben lel rá a szavakra, meg a gondolatokra, és te csak használd a saját szavaidat . . . Körülöttünk a város, a kert . . . Meglásd, minden szóra rátalálsz és nem leszel többé árva.

ÖREGEMBER Nem én fogok beszélni, egy hivatalos szónokot szerződtettem, ő beszél helyettem.

ÖREGASSZONY Csakugyan? Még ma este sor kerül rá? Legalább mindenkit meghívtál? Minden fontos személyiséget? A gazdákat, a tudósokat?

ÖREGEMBER Igen, valamennyi gazdát meg tudóst.

Csend

ÖREGASSZONY És a felügyelőket? A püspököket? A vegyészeket? rézműveseket? hegedűvirtuózokat? képviselőket? elnököket? rendőröket? kereskedőket? Az épületeket? tollszárazakat? és kromoszómákat?

ÖREGEMBER Mind, mind, és a postásokat, lacipecsenye-sütőket és művészeket, mindenkit, aki valamennyire is tudós, vagy gazda.

ÖREGASSZONY És a bankárokat?

ÖREGEMBER Meghívtam.

ÖREGASSZONY És a proletárokat? hivatalnokokat? katonákat? forradalmárokat? reakciósokat? ideggyógyászokat? meg idegbajosokat?

ÖREGEMBER Igen, mind, mind, mind, hisz tulajdonképp mind tudós, vagy gazda.

ÖREGASSZONY Ne izgasd fel magad, drágám, nem akarlak felbosszantani, de olyan feledékeny vagy, mint általában minden lángelme; nagyon fontos ez a gyűlés, mindenkinek el kell jönnie ma este. Bizton számíthatsz rájuk? megígérték?

ÖREGEMBER Idd meg a teádat, Semiramis.

Csend

ÖREGASSZONY A papok, a papagájok, a papirosok?

ÖREGEMBER Mind meghívtam. (*Csend*) Tudomásukra hozom missziómat... Egész életemben úgy éreztem, fulladozom, de most, hála neked és a szónoknak, mindenki mindent megtud. Egyedül ti érte-tek meg.

ÖREGASSZONY Büszke vagyok rád...

ÖREGEMBER Még néhány perc, és kezdődik a gyűlés.

ÖREGASSZONY Igaz hát? Csakugyan eljönnek? Ezentúl nem kell majd sírnod. Anyuka és apuka helyett itt lesznek a tudósok meg a gazdák.

(*Csend*) Nem lehetne elhalasztani ezt a gyűlést? Nem fáraszt ki túlságosan?

Egyre idegesebbek. Néhány másodperc óta az Öregember, akár egy gyerek vagy aggastyán, apró, tétova léptekkel körültrepi az Öregasszonyt. Esetleg tesz néhány lépést valamelyik ajtó felé is, azután visszajön és ismét körüljárja az Öregasszonyt

ÖREGEMBER Gondolod, hogy csakugyan kifáradok?

ÖREGASSZONY Kissé náthás vagy.

ÖREGEMBER Hogy lehetne lemondani?

ÖREGASSZONY Hívjuk meg őket egy másik napra. Még telefonálhatsz.

ÖREGEMBER Nem, már nem, késő. Már bizonyára csónakba szálltak.

ÖREGASSZONY Körültekintőbben is intézhetted volna.

Hallatszik, amint egy csónak közeledik a vízzen

ÖREGEMBER Azt hiszem, jönnek már. (A csónak közeledése egyre jobban hallható) ... Igen, jönnek! ...

Az Öregasszony is feláll, és ide-oda biceg

ÖREGASSZONY Talán a Szónok.

ÖREGEMBER Nem, ő nem jön ilyen korán. Másvalaki lesz. (Csengetés)
Ó!

ÖREGASSZONY Ó!

Az Öregember és az Öregasszony idegesen a jobb oldali rejtett ajtó felé indul. Az ajtó felé menet:

ÖREGEMBER Gyerünk ...

ÖREGASSZONY Kócos vagyok ... várj ...

Menet közben megigazítja a haját és ruháját, feltűri vastag, vörös harisnyáját

ÖREGEMBER Elkészülhettél volna ... volt elég időd rá.

ÖREGASSZONY Jaj, ez a ruha! ... Ócska és gyűrött.

ÖREGEMBER Miért nem vasaltad ki? ... Siess! Ne várakoztassuk meg a vendégeket.

Az Öregember, nyomában a morgó Öregasszonnyal az ajtó elé, a bemélyedéshez ér; egy időre mindketten eltűnnek: hallatszik, hogy kinyitják, becsukják az ajtót, beeresztenek valakit

ÖREGEMBER HANGJA Jó napot, asszonyom, szíveskedjék befáradni. Örülök, hogy láthatom. A feleségem.

ÖREGASSZONY HANGJA Jó napot, asszonyom, boldog vagyok, hogy megismerhetem. Vigyázzon, még bepiszkítja a kalapját. Vegye ki a tűt, úgy kényelmesebb. Ó, senki se ül rá.

ÖREGEMBER HANGJA Tegye ide a bundáját. Majd én segítek. Nem, nem piszkolódik be.

ÖREGASSZONY HANGJA Ó, milyen pompás szabás, nemzetiszínű blúz... Parancsol egy kis kekszet... Egyáltalán nem kövér... nem... inkább telt. Tegye ide az esernyőjét.

ÖREGEMBER HANGJA Fáradjon be, kérem

ÖREGEMBER (*háttal áll*) Szerényen élünk...

Az Öregember és az Öregasszony egyszerre fordul vissza, s húzódik félre, hogy helyet adjon a vendégnek. Az láthatatlan. Az Öregember és az Öregasszony a színpad előtere felé jön; közben mindketten a közöttük lépkedő láthatatlan Hölgyhöz beszélnek

ÖREGEMBER (*a láthatatlan Hölgyhöz*) Jól utazott?

ÖREGASSZONY (*ugyanahhoz*) Nem fárasztotta ki az utazás? De, egy kicsit, ugye?

ÖREGEMBER (*ugyanahhoz*) A víz partján...

ÖREGASSZONY (*ugyanahhoz*) Igazán nagyon kedves magától.

ÖREGEMBER (*ugyanahhoz*) Rögtön hozok egy széket

Az Öregember balra tart, és kimegy a 6-os ajtón

ÖREGASSZONY (*ugyanahhoz*) Addig is foglaljon helyet. (*Felkínálja az egyik széket, ő pedig leül a másikra, a láthatatlan Hölgy jobb oldalán*) Meleg van. (*A Hölgyre mosolyog*) Milyen kedves legyező! Az uram... (*Az Öregember a 7-es ajtón át visszajön egy székkal*)... az uram ugyanilyen legyezővel ajándékozott meg körülbelül 73 éve... Még megvan... (*Az Öregember leteszi a széket a láthatatlan Hölgy balján*)... születésnapomra kaptam!...

Az Öregember leül a most behozott székre, a láthatatlan Hölgy tehát ketőjük között foglal helyet. Az Öregember arccal a Hölgy felé fordul, rámosolyog, csóválja a fejét, dörzsölgeti a kezét, s úgy tetszik, követi a Hölgy szavait. Ugyanígy tesz az Öregasszony is

ÖREGEMBER Sose volt olcsó az élet, asszonyom.

ÖREGASSZONY *(a Hölgyhöz)* Igaza van . . . *(A Hölgy beszél)* Jól mondja. Ideje volna, hogy mindez megváltozzék . . . *(Hangot vált)* Az uram bizonyára ezzel is foglalkozik . . . majd megmondja . . .

ÖREGEMBER *(az Öregasszonyhoz)* Hallgass, Semiramis, még nincs itt a beszéd ideje. *(A Hölgyhöz)* Bocsásson meg, asszonyom, nem akartam felkelteni a kíváncsiságát. *(A Hölgy reagál)* Ne is faggasson . . .

A két öreg mosolyog. Sőt nevet. A láthatatlan Hölgy története nagyon megnyerte tetszésüket. Szünet. A társalgás megreked. A két öreg arca teljesen kifejezésteleenné válik

ÖREGEMBER *(a Hölgyhöz)* Igen, tökéletesen igaza van.

ÖREGASSZONY Igen, igen, igen . . . Ó, azt már nem.

ÖREGEMBER Igen, igen, igen. Szó sincs róla.

ÖREGASSZONY Igen?

ÖREGEMBER Nem!?

ÖREGASSZONY De hisz maga mondta.

ÖREGEMBER *(nevet)* Lehetetlen.

ÖREGASSZONY *(nevet)* Nocsak! *(Az Öregemberhez:)* Milyen kedves asszony!

ÖREGEMBER *(az Öregasszonyhoz)* El vagy ragadtatva tőle. *(A Hölgyhöz)* Gratulálok! . . .

ÖREGASSZONY *(a Hölgyhöz)* Nem olyan, mint a mai fiatalok . . .

ÖREGEMBER *(nehézkésen lehajol, hogy felemeljen egy láthatatlan tárgyat, melyet a láthatatlan Hölgy ejtett le)* Hagyja, kérem . . . Ne fáradjon . . . majd én felveszem . . . ó, maga gyorsabb . . .

Kiegyenesedik

ÖREGASSZONY *(az Öregemberhez)* Nem olyan öreg, mint te.

ÖREGEMBER *(a Hölgyhöz)* Az öregség nehéz teher. Kívánom, hogy örökké fiatal maradjon.

ÖREGASSZONY *(ugyanahhoz)* Az uram őszinte, a jó szív beszél belőle. *(Az Öregemberhez)* Drágám!

Néhány másodpercig csend. Az Öregek két oldalról a Hölgyre néznek és rámosolyognak; majd újra szembefordulnak a nézőtérrel, megint a Hölgyre tekintenek és láthatatlan mosolyát mosollyal viszonzozzák; ezután gyors, pergő válaszokat adnak a Hölgy kérdéseire

ÖREGASSZONY Kedves, hogy így érdeklődik irántunk.

ÖREGEMBER Visszavonultan élünk.

ÖREGASSZONY Az uram nem embergyűlölő, de szereti a magányt.

ÖREGEMBER Rádiót hallgatunk, én pecázom, aztán meg elég rendszeresen jár a hajó.

ÖREGASSZONY Vasárnaponként két hajó jön, egy reggel, egy meg este, nem beszélve a motorosokról.

ÖREGEMBER (*a Hölgyhöz*) Ha szép idő van, süt a hold.

ÖREGASSZONY (*ugyanahhoz*) Most is ellátja a házmesteri teendőket . . . ezzel tölti szabadidejét . . . Hát igen, az ő korában már ráférne a pihenés.

ÖREGEMBER (*a Hölgyhöz*) Lesz elég időm pihenni a sírban.

ÖREGASSZONY (*az Öregemberhez*) Jaj, ne mondjál ilyeneket, édesem.

(*A Hölgyhöz*) Tíz évvel ezelőtt hébe-hóba még meglátogatott bennünket a család, néhány régi barát . . .

ÖREGEMBER (*a Hölgyhöz*) Télen egy jó könyv a kályha mellett, az ember elmereng az életén . . .

ÖREGASSZONY (*a Hölgyhöz*) Szerény, de eseményekben gazdag életet élünk . . . az uram naponta két órát dolgozik misszióján.

Csöngetnek, néhány másodperce már hallatszott, hogy csónak közeledik a parthoz

ÖREGASSZONY (*az Öregemberhez*) Valaki jön. Eredj!

ÖREGEMBER (*a Hölgyhöz*) Megbocsát, asszonyom. Egy pillanat! (*Az Öregasszonyhoz*) Siess, keríts néhány széket!

ÖREGASSZONY (*a Hölgyhöz*) Bocsásson meg, kedvesem, egy pillanat az egész.

Hangosan csöngetnek

ÖREGEMBER (lólálában a jobb oldali ajtó felé tart, mialatt az Öregasszony, bicegve, a bal oldali rejtett ajtó felé siet) Milyen erőszakos! (Szaporán kinyitja a 2. sz. ajtót; belép a láthatatlan Ezredes, esetleg halk trombitaszó is hallatszik az „Üdv az ezredesnek” c. dalból. Az Öregember, mihelyt ajtót nyitott és megpillantotta a láthatatlan Ezredest, tisztelteljesen haptákba vágta magát) Ó!... Ezredes úr. (Tétován fölemeli karját, mintha katonásan tisztelegni akarna) Jó napot... Ezredes úr... Rendkívül megtisztel... nem... nem... nem is vártam... pedig... egyszerűen roppant büszke vagyok, hogy egy hőst üdvözölhetek szerény hajlékomban... (Megszorítja a láthatatlan Ezredes felé nyújtott kezét, szertartásosan meghajol, majd kiegyenesedik) Minden álszerénység nélkül mondhatom, hogy nem vagyok méltatlan erre a látogatásra! Büszke vagyok rá, igen... de méltatlan nem, az nem!...

Az Öregasszony megjelenik jobbról egy székekkel

ÖREGASSZONY Ó! Milyen gyönyörű egyenruha! Milyen gyönyörű kitüntetések! Ki ez, drágám?

ÖREGEMBER (az Öregasszonyhoz) Nem látod? Az Ezredes.

ÖREGASSZONY (az Öregemberhez) Ó!

ÖREGEMBER (az Öregasszonyhoz) Számold meg a vállcsíkjait. (Az Ezredeshez) A feleségem, Semiramis. (Az Öregasszonyhoz) Gyere, hadd mutassalak be az Ezredes úrnak. (Az Öregasszony közelebb megy, fél kézzel egy széket vonszol, s anélkül, hogy eleresztené, mélyen meghajol az Ezredes előtt) A feleségem. (Az Öregasszonyhoz) Az Ezredes úr.

ÖREGASSZONY Örvendek, Ezredes úr. Hozta Isten. Az uram régi bajtársa, ő is felügyelő...

ÖREGEMBER (elégedetlenül) Csak itt a házban... csak itt.

ÖREGASSZONY (a láthatatlan Ezredes kezét csókol neki. Mintha az Öregasszony kezét valaki szájához emelné; az Öregasszony izgalmában elereszti a széket) Ó! Milyen udvarias... hiába, a rang... (Újra megfogja a széket; az Ezredeshez) Parancsoljon, Önnek hoztam...

ÖREGEMBER *(a láthatatlan Ezredeshez)* Tessék beljebb fáradni... *(Valamennyien a szín előterébe jönnek, az Öregasszony még mindig maga után húzza a széket; az Ezredeshez)* Igen, már van itt valaki. Sok vendéget várunk!...

Az Öregasszony elhelyezi a széket jobboldalt

ÖREGASSZONY *(az Ezredeshez)* Foglaljon helyet, kérem.

Öregember bemutatja egymásnak a két láthatatlan személyt

ÖREGEMBER A Hölgy kedves barátunk...

ÖREGASSZONY Nagyon kedves barátunk...

ÖREGEMBER *(ugyanaz a játék)* Az Ezredes úr... remek katona.

ÖREGASSZONY *(az imént idehozott székre mutatva)* Foglaljon helyet...

ÖREGEMBER *(az Öregasszonyhoz)* Ugyan hagyd, látod, hogy az Ezredes úr a Hölgy mellé szeretne ülni!...

Az Ezredes láthatatlanul leül a balról számított harmadik székre; a láthatatlan Hölgy a másodikon ül. A két egymás mellett levő láthatatlan személy között hallhatatlan beszélgetés indul meg; a két öreg állva marad, ki-ki a széke mögött, a két láthatatlan vendég két oldalán; az Öregember a Hölgytől balra, az Öregasszony az Ezredestől jobbra

ÖREGASSZONY *(miközben a két vendég társalgását hallgatja)* Ó, ó! Ez kissé erős.

ÖREGEMBER *(ugyanaz a játék)* Talán. *(Az Öregember és az Öregasszony jeleket váltanak a két vendég feje fölött s közben követik a társalgást. Valami hirtelen nem tetszik nekik. Hirtelen)* Igen, Ezredes úr, még nincsenek itt, de rövidesen megérkeznek. A Szónok beszél majd helyettem, ő magyarázza meg misszióm értelmét... Vigyázat, Ezredes úr, a Hölgy férje bármelyik pillanatban betoppanhat.

ÖREGASSZONY *(az Öregemberhez)* Ki ez az úr?

ÖREGEMBER *(az Öregasszonyhoz)* Megmondtam neked: az Ezredes.

Láthatatlanul kellemetlen dolgok történnek

ÖREGASSZONY *(az Öregemberhez)* Tudtam.

ÖREGEMBER Akkor hát miért kérdezted?

ÖREGASSZONY Tudni akartam. Ne dobja a cigarettacsutkát a földre, Ezredes úr!

ÖREGEMBER *(az Ezredeshez)* Ezredes úr, már elfelejtettem... Ezredes úr... megnyerte az utolsó háborút, vagy elvesztette?

ÖREGASSZONY *(a láthatatlan Hölgyhöz)* Ne hagyja magát, kicsikém!

ÖREGEMBER Nézzen rám, Ezredes úr, talán rossz katonának lát-szom? Egyszer egy csatában...

ÖREGASSZONY Ez már több a soknál! Igazán kellemetlen! *(Elhúzza ruhaujjánál fogva a láthatatlan Ezredest)* Inkább figyeljen az uramra! Drágám, szólj neki, hogy ne fogdossa.

ÖREGEMBER *(hadarva)* Én magam 209-et aprítottam fel, csupa mitug-rászt, így hívták őket, mert magasba ugráltak, de nem voltak annyian, mint a legyek, no persze, ez kevésbé szórakoztató. Ezredes úr, de szerencsére jellemem erős volt és... De kérem, Ezredes úr, nem szabad, nem szabad!

ÖREGASSZONY *(az Ezredeshez)* Az uram sose hazudik: öregek vagyunk, de tiszteletet érdemlünk.

ÖREGEMBER *(hevesen az Ezredeshez)* Egy hős csak akkor igazán hős, ha udvarias!

ÖREGASSZONY *(az Ezredeshez)* Régről ismerjük egymást, de ezt nem tételeztem volna fel önről. *(A Hölgyhöz, miközben újabb csónakok érkezése hallatszik)* Sose hittem volna róla. Nekünk is van önérze-tünk, mi is tartjuk magunkat valamire.

ÖREGEMBER *(remegő hangon)* Még bárkivel meg tudok verekedni. *(Csöngetés)* Elnézést, ajtót kell nyitnom. *(Ügyefogyott mozdulatot tesz, a láthatatlan Hölgy széke felborul)* Ó! Bocsánat.

ÖREGASSZONY *(felugrik)* Nem ütötte meg magát? *(Az Öregember és az Öregasszony felsegíti a láthatatlan Hölgyet)* Bepiszkolta magát, csupa por.

Az Öregasszony leporolja a Hölgyet. Újra csöngetnek

ÖREGEMBER Elnézést, ne haragudjanak. *(Az Öregasszonyhoz)* Hozz be egy széket.

ÖREGASSZONY (*a két láthatatlan vendéghez*) Bocsánat, egy pillanat, rögtön visszajövünk.

Mialatt az Öregember kinyitja a 3. sz. ajtót, az Öregasszony kimegy az 5. sz. ajtón és visszajön a 8. sz. ajtón

ÖREGEMBER (*az ajtó felé tartva*) Ki akart hozni a sodromból. Majd dühbe gurultam. (*Kinyitja az ajtót*) Ó, asszonyom! Nem hiszek a szememnek, pedig... már egyáltalán nem vártam... ez igazán... ó, asszonyom, asszonyom... ha tudná, hogy egy életen át, egy egész életen át mennyit gondoltam magára, akkoriban csak úgy hívták, hogy „a szépasszony”... Az ura...? Igen, már mondták... ön semmit sem változott... ó, de mégis, az orra megnyúlt és megduzzadt. Első pillanatban észre se vettem, de most látom... borzasztóan megnyúlt... ó, milyen kár! De ugye nem szándékosan nyújtotta meg?... Hogy történt?... Fokról fokra? Bocsásson meg, uram és kedves barátom, engedje meg, hogy kedves barátomnak szólítsam, hiszen jóval hamarabb ismertem meg a feleségét... ugyanilyen volt, de az orra még csak nem is hasonlított a mostanira... gratulálok, uram, látszik, hogy nagyon szeretik egymást. (*Az Öregasszony a 8. sz. ajtón át megjelenik egy székkal*) Semiramis, ketten jöttek, még egy székek kell... (*Az Öregasszony leteszi a széket a négy másik mögé, majd kimegy a 8. sz. ajtón és néhány perc múlva visszatér az 5. sz. ajtón s egy újabb széket helyez el, az imént behozott mellé. Ekkorra az Öregember a két vendéggel az Öregasszonyhoz ér*) Tessék csak, tessék, már van két vendégünk, rögtön bemutatom magukat... Asszonyom... Hogy is...? Persze, szép, szép, szép kisasszony, régen így hívták... azóta egészen meggörnyedt... ó, de azért még mindig szép, uram, még mindig látni a szemüvege mögött, hogy szép a szeme; a haja fehér, de a fehér szálak alatt, bizonyos vagyok benne, barna és kék hajszál is akad... tessék, tessék, csak közelebb... Ugyan, uram, a feleségemnek? Ajándék? (*Az Öregasszonyhoz, aki épp egy székkal érkezett meg*) Semiramis, ez az a szép hölgy, tudod, az a szép hölgy... (*Az Ezredeshez és az első láthatatlan Hölgyhöz*) Szép kisasszony, bocsánat, Szépasszony, mit mosolyog... ez meg a férje... (*Az Öregasszonyhoz*) Gyerekkori barátok voltunk, gyakran meséltem róla neked... ez

meg a férje. *(Ismét az Ezredeshez és az első láthatatlan Hölgyhöz)*
A férje...

ÖREGASSZONY *(mélyen meghajlik)* Hitemre, jóképű férfi. Délceg a járása. Jó napot asszonyom, jó napot uram. *(Mutatja a két újonnan érkezettnek a két láthatatlan személyt)* Barátaink, igen...

ÖREGEMBER *(az Öregasszonyhoz)* Ajándékkal leptek meg.

Az Öregasszony elveszi az ajándékot

ÖREGASSZONY Mi ez, uram? Virág? Bölcső? Körtefa? Vagy varjú?

ÖREGEMBER *(az Öregasszonyhoz)* Ugyan már, láthatod, hogy kép.

ÖREGASSZONY Ó, milyen gyönyörű! Köszönöm, uram... *(Az első láthatatlan Hölgyhöz)* Tessék, nézze meg, kedvesem.

ÖREGEMBER *(a láthatatlan Ezredeshez)* Tessék, nézze meg.

ÖREGASSZONY *(a Szépasszony férjéhez)* Doktor úr, doktor úr, szédülök, émelyeg a gyomrom, hasogat a szívem, mindenem nyilall, nem érzem a lábam, reszket a szemem, reszket az ujjam, gyötör a májám, doktor úr, doktor úr!...

ÖREGEMBER *(az Öregasszonyhoz)* Az úr nem orvos, hanem cinkográfus.

ÖREGASSZONY *(az első Hölgyhöz)* Ha meguntá nézni, akassza fel. *(Az Öregemberhez)* Nem számít, akkor is nagyon kedves és jóképű. *(A Cinkográfushoz)* Nem akarok bókolni, de...

Az Öregember és az Öregasszony most a székek mögött, egészen közel áll egymáshoz: hátuk csaknem összeér; beszélnek; az Öregember a Szépasszonyhoz; az Öregasszony a Cinkográfushoz. Néha az elsőként jött vendégeknek is válaszolnak, ilyenkor feléjük fordítják fejüket

ÖREGEMBER *(a Szépasszonyhoz)* Egészen elérzékenyültem. Nem, nem... mégis éppolyan, mint régen volt... Száz évvel ezelőtt szerettem magát... Azóta úgy megváltozott... Semmit se változott... Szerettem, és most is szeretem...

ÖREGASSZONY *(a Cinkográfushoz)* Ó, uram, uram, uram...

ÖREGEMBER *(az Ezredeshez)* E tekintetben tökéletesen egyetértünk.

ÖREGASSZONY *(a Cinkográfushoz)* No, de igazán, uram... *(Az első Hölgyhöz)* Köszönöm, hogy felakasztotta. Elnézést a zavarásért.

A fény most erősebb, s ahogy a vendégek érkeznek, egyre erősödik

ÖREGEMBER *(csaknem pityeregve a Szépasszonyhoz)* Hol van már a tavalyi hó?

ÖREGASSZONY *(a Cinkográfushoz)* No, de uram, uram, uram... ó! uram...

ÖREGEMBER *(mutatja a Szépasszonynak az első Hölgyet)* Egy kedves fiatal barátnőnk... nagyon kedves...

ÖREGASSZONY *(mutatja az Ezredes a Cinkográfusnak)* Igen, állami lovasezredes... az uram bajtársa... alárendeltje... az uram felügyelő... hadseregfelügyelő...

ÖREGEMBER *(a Szépasszonyhoz)* Azelőtt nem volt ilyen hegyes a füle!... Emlékszik, drágám?

ÖREGASSZONY *(affektálva, idétlenül a Cinkográfushoz; a jelenet folyamán egyre inkább kényeskedik, s egyre idétlenebb lesz; nemsokára megmutogatja vastag, vörös harisnyáját, fölemeli számtalan szoknyáját, föllebbenti rongyos alszoknyáját, fölfedi lötyvedt mellét; majd kezét csipőre téve, hátraveti fejét, buján nyögdéssel, szétvetett lábbal előredönti hasát és vihorászik mint egy vén ringyó; magatartása, mely gyökeresen különbözik az eddigitől, s attól, ahogy később fog viselkedni, rávilágít az Öregasszony rejtett lényére; hirtelen abbahagyja a játékot)* Nem, ez már nem illik hozzám... Gondolja?

ÖREGEMBER *(a Szépasszonyhoz, nagyon romantikusan)* Hajdan, ifjúkorunkban, a hold még nem hunyt ki, ó, igen, igen, ha akkor bátrabbak vagyunk... de gyerekek voltunk. Szeretné, ha az eltűnt idő visszatérne?... gondolja, hogy lehetne még? Gondolja? Ó, nem, nem, nem lehet már. Az idő éppoly gyorsan suhant tova, mint egy vonat, s bőrünkbe vájta síneit. Vagy azt hiszi, hogy a kozmetika csodákra képes? *(Az Ezredeshez)* Én is katona vagyok, mint ön, és a katonák örökké fiatalok maradnak, a felügyelők meg éppenséggel olyanok, mint az istenek... *(A Szépasszonyhoz)* Így kellett lennie... Sajnos, minden elveszett. Tudja, milyen boldogok lehetünk volna? Igen, lehetünk volna, lehetünk volna; de a virágok talán a hó alatt is kihajtanak...

ÖREGASSZONY (*a Cinkográfushoz*) Hízelgő! Csibész! Ó, ó! Fiatalabbnak látszom a koromnál? Kis apacs! Egészen lázba hoz.

ÖREGEMBER (*a Szépasszonyhoz*) Akar-e Izoldám lenni, s lehetek-e Trisztánja? A szépség a szívben lakozik... Ugye megért? Megoszthattuk volna a szépséget, az örökkévalóságot... az örökkévalóságot... Miért nem voltunk bátrabbak? Nem akartuk eléggé... Mindent elvesztettünk, mindent, mindent.

ÖREGASSZONY (*a Cinkográfushoz*) Jaj, ne, ó! Ne, ne, ne! Hideg szaladgál a hátamon. Magának nem? Ne csiklandozzon! Maga is csiklandós? Vagy netán csiklandozós? Szégyellem magamat... (*Nevet*) Tetszik az alsószoknyám? Vagy jobban szereti ezt a másik szoknyát?

ÖREGEMBER (*a Szépasszonyhoz*) Nyomorúságos házfelügyelő életet éltem!

ÖREGASSZONY (*az első láthatatlan Hölgy felé fordulva*) Hogy miből készül a rakott babos szoknya? Lóbab, ökörnyál, egy kiló siló, egy véka béka. (*A Cinkográfushoz*) Micsoda ügyes keze van, hallja! Ó, nem szabaaaa-d!... Ó, ó, ó, ó.

ÖREGEMBER (*a Szépasszonyhoz*) Nemeslelkű hitvesem, Semiramis, anyám helyett anyám volt. (*Az Ezredeshez*) Megmondtam Önnek, Ezredes úr, az ember onnét vegyen igazságot, ahol talál.

Visszafordul a Szépasszonyhoz

ÖREGASSZONY (*a Cinkográfushoz*) Csakugyan azt hiszi, hogy élemedett korban is lehet gyereket szülni?

ÖREGEMBER (*a Szépasszonyhoz*) Igen, ennek köszönhetem, hogy itt vagyok: lelki élet, nyugalom, puritán hétköznapiak, tudományos kísérletek, filozófia, misszió.

ÖREGASSZONY (*a Cinkográfushoz*) Sose csaltam meg az én felügyelő uramat. Ne olyan erősen, még feldönt... Csak egy szerencsétlen anya vagyok! (*Zokog*) Egy ük-ük (*eltaszítja a Cinkográfust*) ük-anya. Ha kiáltok, a lelkiismeret szava kiált belőlem. Letört életem fájának ága. Keresse másutt a boldogságot. Nem akarom csokorba kötni az élet rózsáit...

ÖREGEMBER (*a Szépasszonyhoz*)... magasabbrendű elfoglaltságok...

Az Öregember és az Öregasszony a két másik láthatatlan vendég mellé vezetik a Szépasszonyt és a Cinkográfust, és mindkettőt helyel kínálják

ÖREGEMBER, ÖREGASSZONY *(a Cinkográfusnak és a Szépasszonynak)*
Foglaljon helyet, foglaljon helyet.

A két öreg leül a négy üres szék jobb és bal oldalán. Hosszú néma jelenet, melyet csak időnként szakít meg egy-egy „igen, nem, igen, nem.” A két öreg a láthatatlan személyek beszélgetését hallgatja. Az „igenek” és a „nemek” eleinte lassan követik egymást, ritmikusan, mint a recitativóban. Aztán egyre gyorsabban. A két öreg ütemre ingatja a fejét

ÖREGASSZONY *(a Cinkográfushoz)* Volt egy fiunk... persze, élt... aztán elment... a régi história... jobban szólva: különös... elhagyta szüleit... aranyszíve volt... nagyon rég történt... És mi, akik annyira szerettük... bevágta az ajtót maga mögött... az uram, meg én, próbáltuk marasztalni... a legszebb férfikorban volt, épp betöltötte a hét évet, utána kiáltottunk: Fiam, gyermekem, fiam, gyermekem... de ő még csak hátra se fordult.

ÖREGEMBER Sajnos nem volt... nem volt gyerekünk... Szerettem volna egy fiút... Semiramis is szeretett volna... mindent megtettünk... szegény Semiramis, olyan anyáskodó. Talán tévedtünk. Én magam hálátlan gyerek voltam... Ó!... Fájdalom, bánat és lelkiismeret-furdalás – ez a világ... Nekünk csak ennyi jutott ki belőle...

ÖREGASSZONY Azt mondta: megölte a madarakat! miért ölte meg a madarakat?... Nem öltük meg a madarakat... soha egy légynek se ártottunk... Nagy könnyek gyűltek a szemébe. Nem hagyta, hogy letöröljük, a közelébe se mehettünk. Azt mondta: de igen, minden madarat megöltök, minden madarat... és megfenyegetett bennünket a két kicsi öklével... Hazudtok, becsaptatok! Az utca teli van halott madarakkal, haldokló gyerekekkel. Hisz hallhatod a madarakat, most is énekelnek... Nem, jajgatnak. Az ég vörös a vértől... Nem, fiacskám, kék... Ő meg csak tovább kiabált: Becsaptatok, szerettelek benneteket, azt hittem, jók vagytok... az utca teli van halott madarakkal, mindnek kivájtátok a szemét... gonosz vagy, te is, apám, te is, anyám!... Egy percig se maradok többé veletek...

A lába elé vettem magamat... Az apja sírt. Nem tudtuk itt tartani... Még hallottuk, hogy azt kiabálja: Ti vagytok felelősek... Mit jelent az, hogy felelős?

ÖREGEMBER Magára hagytam haldokló anyámat az árok szélén. Szólongatott, nyöszörgött: Fiacskám, drága gyermekem, ne hagyj egyedül meghalni... Maradj velem. Már nem sok időm van hátra. Ne izgulj, mama, mondtam neki, egy másodperc és visszajövök... Siettem... bálba mentem táncolni. Néhány pillanattal később visszajöttem. Ekkor már halott volt, már eltemették... Felástam a földet, kerestem... de nem találtam meg... Tudom, tudom, minden fiú elhagyja az anyját s így vagy úgy megöli apját... Ilyen az élet... ha másoknak nem is... de nekem ez fáj.

ÖREGASSZONY Azt kiáltotta: többé nem látjuk egymást, nem látlak, se téged, papa, se téged, mama...

ÖREGEMBER Igen, ha másoknak nem is, de nekem ez fáj...

ÖREGASSZONY Ne beszéljenek róla az uram előtt. Olyan forrón szeretne szüleit. Soha, egy percre se hagyta őket magukra, ápolta, minden jóval elhalmozta őket... Karjában haltak meg s azt mondták: Példás gyerek voltál, isten megáld érte.

ÖREGEMBER Még látom, ahogy elterült az árokban, gyöngyvirágot tartott a kezében és azt kiáltotta: ne felejts el, ne felejts el... nagy könnyek gyűltek a szemébe, és gyerekkori becenevemen szólított: Csibikém, mondta, Csibikém, ne hagyj magamra.

ÖREGASSZONY (a Cinkográfushoz) Soha egy sort se írt. Néha egy-egy barátunktól halljuk, hogy itt vagy ott látta, jól érzi magát, jó férj...

ÖREGEMBER (a Szépasszonyhoz) Mire visszamentem, már rég eltemették. (Az első Hölgyhöz) Ó, igen, asszonyom, igen, a házban mozi is van, vendéglő is, meg több fürdőszoba...

ÖREGASSZONY (az Ezredeshez) De igen, Ezredes úr, azért történt, mert...

ÖREGEMBER Hát ilyenformán.

A beszélgetés csapong, majd lassacskán megfeneklik

ÖREGASSZONY Mindamellet!

ÖREGEMBER Így hát soha... én neki... Bizonyosan...

ÖREGASSZONY (*a párbeszéd darabokra hull, kimerül*) Egyszóval.

ÖREGEMBER Nekünk meg nekik.

ÖREGASSZONY Ami pedig.

ÖREGEMBER Én hozzá.

ÖREGASSZONY Igen, vagy nem.

ÖREGEMBER Igen is, nem is.

ÖREGASSZONY A szaloncukor . . . Gyerünk hát.

ÖREGEMBER Nincs.

ÖREGASSZONY Miért?

ÖREGEMBER Igen.

ÖREGASSZONY Én.

ÖREGEMBER Egyszóval.

ÖREGASSZONY Egyszóval.

ÖREGEMBER (*az első Hölgyhöz*) Parancsol, asszonyom?

Hosszú csend, az öregek mereven ülnek. Majd ismét csengetnek

ÖREGEMBER (*növekvő idegességgel*) Jönnek. Sokan. Mind többen.

ÖREGASSZONY Mintha csónakok közelednének . . .

ÖREGEMBER Megyek ajtót nyitni. Eredj székért. Bocsánat, hölgyeim és uraim.

A 7. sz. ajtó felé indul

ÖREGASSZONY (*a láthatatlanul jelenlevő személyekhez*) Lesznek szívesek felállni egy pillanatra. A szónok rövidesen megérkezik. Elő kell készíteni a helyiséget. (*Az Öregasszony úgy rendezi a székeket, hogy hátlapjuk a nézőtér felé essék*) Kérem, egy kicsit . . . Köszönöm.

ÖREGEMBER (*kinyitja a 7. sz. ajtót*) Jó napot, hölgyeim és uraim. Fáradjanak be.

A most érkezett három vagy négy láthatatlan személy nagyon magas, az Öregembernek lábujjhegyre kell emelkednie, hogy kezet szoríthasson velük.

Az Öregasszony, miután fent említett módon elrendezte a székeket, az Öregemberhez megy

ÖREGEMBER (*bemutatja az újonnan érkezetteket*) Feleségem... Uram... Asszonyom... a feleségem... Uram... Asszonyom... a feleségem...

ÖREGASSZONY Ki ez a sok ember, drágám?

ÖREGEMBER (*az Öregasszonyhoz*) Eredj, hozz be néhány széket, kedvesem.

ÖREGASSZONY Nincs száz kezem!

Duzzogva kimegy a 6. sz. ajtón, majd visszajön a 7. sz. ajtón, mialatt az Öregember az újonnan érkezettekkel a szín előterébe megy

ÖREGEMBER Vigyázzon, kérem, még leejti a filmfelvevő gépet... (*Újabb bemutatkozások*) Az Ezredes úr... a Hölgy... a Szépasszony... a Cinkográfus... Az urak újságírók, azért jöttek, hogy meghallgassák a szónokot; pillanatokon belül itt lesz. ... Kis türelmet kérek... Nem fognak unatkozni... (*Az Öregasszony megjelenik két székkal a 7. sz. ajtóban*) Gyorsabban azokkal a székekkel... Még egy kell.

Az Öregasszony még egyre duzzogva kimegy egy újabb székért a 3. sz. ajtón át és visszajön a 8. sz. ajtón

ÖREGASSZONY Jól van, jól van... minden tőlem telhetőt megteszek... de én se vagyok gép... Ki ez a sok ember?

Kimegy

ÖREGEMBER Foglaljanak helyet, üljenek le, kérem, a hölgyek a hölgyekkel, az urak az urakkal, vagy fordítva, ahogy parancsolják... Bocsássonak meg... nincsenek külön székem... az egész inkább rögtönzött... tessék, az a középső szék... adjak egy töltőtollat? telefonáljon Maillot-nak, ott leli Monique-ot... Claude maga a gondviselés... Nincs rádióm... Minden újságot járatunk... az sok mindentől függ; a ház felügyelője vagyok, de nincs személyzetem... takarékoskodni kell... nem, kérem, most nem adhatok interjút... később majd meglátjuk... rögtön lesz ülőhelye... de mit csinál a fe-

leségem? ... (Az Öregasszony megjelenik egy székkal a 8. sz. ajtóban)
Gyorsabban, Semiramis ...

ÖREGASSZONY Minden tőlem telhetőt megteszek... Ki ez a sok ember?

ÖREGEMBER Majd megmagyarázom.

ÖREGASSZONY És ez a nő? Ki ez, drágám?

ÖREGEMBER Ne törődj vele ... (Az Ezredeshez) Ezredes úr, az újságírás hasonlít a katonai pályához ... (Az Öregasszonyhoz) Foglalkozz egy kicsit a hölgyekkel, kedvesem. (Csengetnek. Az Öregember sietve elindul a 8. sz. ajtó felé) Türelem, egy pillanat ... (Az Öregasszonyhoz) Székeket!

ÖREGASSZONY Bocsássanak meg, hölgyeim és uraim ...

Kimegy a 3. sz. ajtón, visszajön a 2. sz. ajtón: az Öregember kinyitja a 9. sz. rejtett ajtót, és épp amikor az Öregasszony újra felbukkan a 3. sz. ajtóban, eltűnik

ÖREGEMBER (rejtve) Tessék, tessék befáradni... tessék... tessék... (Amikor feltűnik, mögötte egy egész sereg láthatatlan személy jön. Ő kézen fogva egy kisgyereket vezet) Nem szokás gyerekekkel tudományos előadásra jönni... Unatkozni fog szegénykém... Még csak az hiányzik, hogy kiabálni kezdjen, vagy lepisilje a hölgyek ruháját! (A színpad közepére vezeti a vendégeket, az Öregasszony épp ekkor érkezik meg két székkal) Bemutatom a feleségemet, Semiramist; ezek az ő gyerekeik.

ÖREGASSZONY Hölgyeim és uraim... ó, milyen aranyosak;

ÖREGEMBER Ez a fiatalabbik.

ÖREGASSZONY Milyen drága...! Igazán nagyon, nagyon drága!

ÖREGEMBER Nincs elég szék.

ÖREGASSZONY Jaj, nekem.

Újra kimegy egy székéért, ezúttal a 2. sz. ajtón, majd visszajön a 3. sz. ajtón

ÖREGEMBER Vegye ölbe a kicsit...a két iker egy széken is elfér. Vagyát, a lábuk kijár... Minden szék a háztulajdonosé. Igen, gye-

rekek, kiabálni fog, gonosz ember... azt szeretné, ha megvásárolnánk, de nem érdemes. *(Az Öregasszony a tőle telhető legnagyobb sietéssel bejön egy székkal)* Nem ismerik még egymást... Most találkoznak először... névről mind ismerik egymást... *(Az Öregasszonyhoz)* Semiramis, segíts a bemutatkozásnál...

ÖREGASSZONY Ki ez a sok ember?... Hadd mutassam be, hadd mutassam... de ki ez a sok ember?...

ÖREGEMBER Hadd mutassam be... hadd mutassam be... mutassam be... Asszonyom... Kisasszony... Uram... Asszonyom... Asszonyom... Uram...

ÖREGASSZONY *(az Öregemberhez)* Felvetted a trikódat? *(A láthatatlan vendégekhez)* Uram, asszonyom, uram...

Újabb csöngetés

ÖREGEMBER Mennyi ember!

Újabb csöngetés

ÖREGASSZONY Mennyi ember!

Egyszer, kétszer, majd egymás után többször megszólal a csengő. Az Öregember azt se tudja, hol a feje; az emelvény felé fordított, a nézőtérnek háttal álló székek szabályos sorokat alkotnak, mint egy előadóteremben, és egyre gyarapodnak; az Öregember fújtat, homlokát törli, egyik ajtótól a másikhoz rohan, elhelyezi a láthatatlan vendégeket, ugyanakkor az Öregasszony bicegve, ereje fogytán, olyan gyorsan, ahogy csak tud, egyik ajtótól a másikhoz futkos, hogy székeket hozzon be; a színen most egy sereg láthatatlan alak van; az Öregek vigyázva járnak, nehogy meglökjenek valakit; átfurakodnak a széksorokon. A mozgás következőképp történhet: Az Öregember a 4. sz. ajtóhoz siet, az Öregasszony kimegy a 3. sz. ajtón, visszajön a 2. sz. ajtón; az Öregember kinyitja a 7. sz. ajtót, az Öregasszony kimegy a 8. sz. ajtón s székekkel jön vissza a 6. sz. ajtón stb. Ilyeténképpen körüljárják a színt, és minden ajtót használnak

ÖREGASSZONY Bocsánat... bocsánat, izé... sajnálom... elnézést... óppardon...

ÖREGEMBER Tessék, uraim... fáradjanak be... tessék, hölgyeim... fáradjanak be... engedje meg, asszonyom... igen, kérem.

ÖREGASSZONY (székekkel) Ó!... most már rengetegen vannak... micsoda tömeg... Ó, ó!

Kintről egyre hangosabban és egyre közelebbről hallatszik, amint a part felé csónakok suhannak; most minden hang a kulisszák mögül jön. Az Öregember és az Öregasszony a fentebb meghatározott módon jár föl-alá; ajtókat nyit, székeket hoz be. Szinte szünet nélkül csöngetnek

ÖREGEMBER Útban van ez az asztal. (Arrább tol, vagy legalábbis úgy tesz, mintha az Öregasszony segítségével arrább tolna egy asztalt) Szűken vagyunk, bocsássanak meg...

ÖREGASSZONY (úgy tesz, mintha segítene az Öregembernek arrább tolni az asztalt) Felvetted a trikódat?

Csöngetnek

ÖREGEMBER Mennyi ember! Székeket! Mennyi ember! Székeket! Tessék befáradni, hölgyeim és uraim... Gyorsabban, Semiramis... Mindjárt kapsz egy kis segítséget...

ÖREGASSZONY Bocsánat... bocsánat... jó napot, asszonyom... Asszonyom... Uram... Uram... igen, igen a székek...

ÖREGEMBER (mialatt egyre hangosabban szól a csengő és egyre gyakrabban hallatszik, amint a csónakok a parthoz koccannak, az Öregember belegabalyodik a székekbe, már alig van ideje egyik ajtótól a másikhoz rohanni, olyan gyakran csöngetnek) Igen, rögtön... felvetted a trikódat? igen, igen... azonnal, türelem, igen, igen... türelem...

ÖREGASSZONY A trikódat? A trikómat?... bocsánat, bocsánat.

ÖREGEMBER Erre, hölgyeim és uraim... bocs... meg... ássanak... tessék, tessék, gtön odavezetem... ez itt a helye... kedves barátnóm... nem erre... vigyázat... maga – a barátnóm?

Ezután jó darabig egyetlen szó sem hangzik el. Hullámok, csónakok, szakadatlan szóló csengők. A sürgés-forgás tetőpontjára hág. Az ajtók most szünet nélkül nyílnak, csukódnak. Csak a középső nagy hátsó ajtó marad csukva. Az Öregek szóltanul egyik ajtótól a másikhoz rohannak, mintha görkorcsolyáznának. Az Öregember fogadja az érkezőket, bekíséri őket, de mindössze egy-két lépést jön velük, majd megmutatja helyüket; nincs ideje. Az Öregasszony székeket hurcol. Az Öregember és az Öregasszony egyszer vagy kétszer találkoznak és összeütköznek, de azonnal továbbsietnek. Majd az Öregember a színpad közepéről és mélyéről az üres helyeket kijelölve jobbra és balra mutat, az ajtók felé. Karja rendkívül gyorsan mozog. Végül az Öregasszony megáll; kezében szék; lerakja, fölveszi, újra lerakja. S közben úgy tesz, mintha ő is egyik ajtótól a másikhoz akarna menni, jobbról balra, balról jobbra; eközben nagyon gyorsan forgatja a fejét. Mindez nem mehet a mozgás rovására; a két öregnek azt a látszatot kell keltenie, hogy egy pillanatra sem áll meg, jóllehet alig mozdul helyéről; kezük, törzsük, fejük, szemük úgy is mozoghat, mintha kis köröket írna le. Majd a mozgás, eleinte alig észrevehetően, majd fokozatosan lassúbbodik: a csengők nem szólnak már olyan hangosan és gyakran; az ajtók egyre ritkábban nyílnak ki; az öregek mozdulatai is fokozatosan lelassulnak, s amikor az ajtónyitás-csukódás befejeződik és a csengők elnémulnak, a nézőknek úgy kell érezniük, hogy a színpad zsúfolásig megtelt

ÖREGEMBER Türelem... rögtön helyet kerítetek... Semiramis a kutyafáját...

ÖREGASSZONY (széles mozdulattal, a keze üres) Nincs több szék, drágám. (Majd hirtelen láthatatlan műsorfüzeteket kezd eladni a zsúfolt teremben. Az ajtókat időközben becsukták) Műsort tessék, műsort vegyenek, az előadás teljes ismertetése, műsort tessék!

ÖREGEMBER Nyugalom, hölgyeim és uraim, mindenkire sor kerül... érkezési sorrendben... Majd szorítunk egy kis helyet.

ÖREGASSZONY Műsort tessék! Nem tudok egyszerre mindenkit kiszolgálni, asszonyom, nincs száz kezem, nem vagyok igásló... Legyen szíves, adja át ezt a műsorfüzetet a szomszédjának; köszönöm, uram... tessék, az apró...

ÖREGEMBER Ha egyszer azt mondtam, hogy találunk helyet!... Ne

izguljon, kérem! Erre, erre tessék... ó, kedves barátom... kedves barátaim...

ÖREGASSZONY... Műsort... műsort vegyenek... műsort tessék...

ÖREGEMBER Igen, uram, itt van, hátul, műsort árul... a munka nem szégyen... ott van... látja?... a második sorban szabad egy hely... jobbra... nem balra... az az!

ÖREGASSZONY... Műsort tessék... sort... sort... műsort vegyenek...

ÖREGEMBER Hát mit csináljak? Mindent megteszek, amit tudok! (A láthatatlan ülő vendégekhez) Csak egy kicsit szoruljanak össze, kérem... Szorítsanak még egy kis helyet, le fog ülni asszonyom... jöjjenek egy kicsit közelebb. (A tömeg ide-oda taszigálja, felszorul a dobogóra) Bocsássanak meg, hölgyeim és uraim, de nincs több ülőhely...

ÖREGASSZONY (aki a színt másik végén van, szemben az Öreggel, a 3. sz. ajtó és az ablak között) Műsort tessék... műsort vegyenek... Perc, itt a perc... Cukorka, erős, savanyú... (Az Öregasszony, mivel mozdulni sem tud a tömegtől, vaktában dobálja a láthatatlan vendégek feje fölé a műsorokat meg a cukorkát) Tessék! Kapja el!

ÖREGEMBER (rendkívül izgatottan áll a dobogón; ide-oda lökdösik, letaszítják a dobogóról, újra fölkapaszkodik, újra letaszítják, arcul vág valakit, őt pedig könyökkel oldalba verik) Bocsánat... ezer bocsánat... lesz szíves...

Annyira lökdösik, hogy megtántorodik és csak nehezen leli meg újra egyensúlyát; közben a láthatatlan jelenlévők vállába kapaszkodik

ÖREGASSZONY Ki ez a rengeteg ember? Műsort tessék... műsort, cukorkát...

ÖREGEMBER Hölgyeim és uraim, egy kis csendet kérek... csendet... nagyon fontos... akinek nem jutott hely, legyen szíves félreállni az útból... így... Ne maradjon senki a széksorok között.

ÖREGASSZONY (szinte kiáltva, az Öregemberhez) Ki ez a rengeteg ember, drágám? Mi keresnivalójuk itt?

ÖREGEMBER Gyorsabban, hölgyeim és uraim. Akinek nem jutott hely, álljon ide a fal mellé, jobbra és balra, így mindenkinek

kényelmesebb . . . mindent hallani és látni fognak, ne féljenek, minden hely jó!

Nagy kavargás támad; a tömeg nyomásának engedve az Öregember csaknem megkerüli a színt és a jobb oldali zsámoly mellett lévő ajtóhoz jut; az Öregasszony ellenkező irányban ugyanezt a mozgást végzi el, és a zsámoly mellett lévő bal oldali ablakhoz ér

ÖREGEMBER (*mozgás közben*) Csak semmi tolakodás, semmi tolakodás!

ÖREGASSZONY (*ugyanúgy*) Csak semmi tolakodás, semmi tolakodás!

ÖREGEMBER (*ugyanúgy*) Nem kell tolakodni, nem kell tolakodni!

ÖREGASSZONY (*ugyanúgy*) Ne tolakodjunk, hölgyeim és uraim, ne tolakodjunk.

ÖREGEMBER (*ugyanúgy*) Nyugalom . . . csak lassan . . . nyu-god-tan . . . micsoda . . .

ÖREGASSZONY (*ugyanúgy*) Nem vagyunk az őserdőben!

Végre megérkeztek végleges helyükre. Mindketten közel állnak az ablakhoz. Az Öregember balra, a dobogó felé eső ablaknál, az Öregasszony jobbra. Ettől kezdve végig mozdulatlanok maradnak

ÖREGASSZONY (*szólongatja az Öregembert*) Drágám . . . nem látlak . . . hol vagy? Ki ez a sok ember? Mit akarnak? Ki az ott?

ÖREGEMBER Hol vagy? Hol vagy, Semiramis?

ÖREGASSZONY Drágám, hol vagy?

ÖREGEMBER Itt, az ablak mellett . . . hallasz?

ÖREGASSZONY Igen, hallak! . . . Nagy a lárma, de hallom a hangodat . . .

ÖREGEMBER És te? Hol vagy?

ÖREGASSZONY Én is az ablak mellett! . . . Drágám, félek, rengeteg itt az ember! . . . Nagyon messze vagyunk egymástól . . . a mi korunkban vigyázni kell . . . könnyen eltévedhetünk . . . Maradj a közelben, drágám, sose lehet tudni, sose lehet tudni . . .

ÖREGEMBER Ó! . . . most látlak . . . ó! ne félj, újra együtt leszünk . . . barátokkal vagyok. (*A barátokhoz*) Olyan boldog vagyok, hogy kezet

szoríthattam magukkal... De igen, én hiszek a haladásban, ha vannak is megrázkódtatások, mégis, mégis...

ÖREGASSZONY Köszönöm, megvagyok... Micsoda rossz idő!... Gyönyörű idő van! (*Félre*) Azért félek. Mit keresek itt?... (*Kiáltva*) Drágám! Drágám!

Mindketten a meghívottakkal beszélgetnek

ÖREGEMBER Ha meg akarjuk akadályozni az embernek ember által való kizsákmányolását, pénzre, pénzre, és megint csak pénzre van szükségünk!

ÖREGASSZONY Drágám! (*Majd miután a barátok megszólították*) Igen, az uram itt van, ő szervezi... ott hátul, ó, nem fog odajutni... át kellene furakodnia a tömegben, barátokkal van...

ÖREGEMBER Természetesen nem... mindig is mondtam... Tiszta logika nincs... csak valami hasonló.

ÖREGASSZONY Vannak még boldog emberek. Reggel repülőgépen reggeliznek, délben vonaton ebédelnek, este hajón vacsoráznak, és éjszaka is csak rohannak, rohannak, rohannak...

ÖREGEMBER Emberi méltóság? Legalább a látszatát őrizzük meg. A méltósággal nem sokra megyünk.

ÖREGASSZONY Ne ködösítsük el a dolgokat.

ÖREGEMBER Honfitársaik kérték.

ÖREGASSZONY Természetesen... mondjon el mindent.

ÖREGEMBER Azért hívtam össze önöket... hogy megtudják... egyén és személy ugyanaz.

ÖREGASSZONY Anyagi zavarai vannak!

ÖREGEMBER Én nem vagyok én. Én más vagyok. Valaki a másikban.

ÖREGASSZONY Gyermekeim, ne bízzatok egymásban.

ÖREGEMBER Néha felébredek, körülöttem teljes csend. A szféra. Semmi se hiányzik. De azért vigyázni kell. Egyik percről a másikra az egész eltűnhet. Mintha sok lyukon át csorogna el.

ÖREGASSZONY Kísértetek, fantomok, ugyan! rosszcsonatok... Az uramnak nagyon fontos, magasztos a beosztása.

ÖREGEMBER Bocsnát... De egyáltalán nem osztozom a véleményében!... Majd idejében ismertetem nézeteimet... Most egy szót

se!... Rövidesen itt lesz a Szónok, majd ő megmondja, majd ő elmondja, mi nyomja a szívemet... mindent meg fog magyarázni... hogy mikor?... ha eljön az ideje... nemsokára eljön...

ÖREGASSZONY (*barátainak*) Minél hamarabb, annál jobb... Természetesen... (*Félre*) Nem lesz nyugtunk tőlük. Bárcsak elmennének már!... Vajon hol van szegény drágám, már nem látom...

ÖREGEMBER (*ugyanaz a játék*) Türelem. Nemsokára meghallják az üzenetemet. Idejében.

ÖREGASSZONY (*félre*) Ó!... hallom a hangodat!... (*A barátokhoz*) Tudják, az uramat sose értették meg. Végre eljött az ideje.

ÖREGEMBER Hallgassanak a szavamra. Sokat tapasztaltam. Az élet és a gondolkodás minden területén... Nem vagyok önző; azt akarom, hogy az emberiségnek minél nagyobb haszna legyen belőle...

ÖREGASSZONY Jaj! Rátaposott a tyúkszememre...

ÖREGEMBER Egész szisztémát dolgoztam ki. (*Félre*) A Szónoknak itt kellene már lennie. (*Hangosan*) Rengeteget szenvedtem.

ÖREGASSZONY Rengeteget szenvedtünk. (*Félre*) A Szónoknak itt kellene már lennie. Itt volna az ideje.

ÖREGEMBER Rengeteget szenvedtünk, rengeteget tanultunk.

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Rengeteget szenvedtünk, rengeteget tanultunk.

ÖREGEMBER Majd meglátják saját szemükkel: szisztémám tökéletes.

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Majd meglátják saját szemükkel: szisztémája tökéletes.

ÖREGEMBER Ha engedelmesen követik utasításaimat.

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Ha engedelmesen követik utasításait.

ÖREGEMBER Mentsük meg a világot!...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Aki megmenti a világot, saját lelkét menti meg!

ÖREGEMBER Igazságot mindenkinek!

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Igazságot mindenkinek!

ÖREGEMBER Kövessenek!...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Kövessék!...

ÖREGEMBER A teljes bizonyosság birtokában vagyok!...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) A teljes bizonyosság birtokában van!...

ÖREGEMBER Soha . . .

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Soha de soha . . .

A kulisszák mögül hirtelen kürtszó hallatszik

ÖREGASSZONY Mi az?

A zaj növekszik, majd a szemközti ajtó nagy robajjal kitárul; a nyitott ajtón át semmi sem látszik, de a színt a széles ajtón és a Császár érkeztekor fényesen kivilágosodó ablakokon át erős fény önti el

ÖREGEMBER Nem tudom . . . nem hiszem . . . lehetséges volna? . . . Igen . . . igen . . . hihetetlen . . . és mégis . . . igen, igen . . . és mégis . . . a Császár! Ófelsége a Császár!

A nyitott ajtón és az ablakokon át vakító fény ömlik be; de a fény hideg, üres; egy darabig még lárma, majd hirtelen minden zaj elül

ÖREGASSZONY Drágám . . . drágám . . . ki ez?

ÖREGEMBER Felállni! . . . Ófelsége a Császár! A Császár nálam . . . nálunk . . . Semiramis! . . . érted?

ÖREGASSZONY (*semmit sem ért*) A Császár . . . a Császár? drágám! (*Hirtelen megérti*) Ó, igen, a Császár! Felség! Felség! (*Idétlenül hajbókol*) Itt! nálunk!

ÖREGEMBER (*megindultan, sírva*) Felség! . . . ó! felséges uram . . . én kis nagy felséges uram! ó! milyen magasztos kegy . . . mint egy csodás álom . . .

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Mint egy csodás álom . . . lom . . .

ÖREGEMBER (*a láthatatlan tömeghez*) Hölgyeim és uraim, álljanak föl, itt van közöttünk szeretett uralkodónk, a Császár! Hurrá! Hurrá!

Föláll a zsámolyra; lábujjhegyre emelkedik, hogy láthassa a Császárt; mellette az Öregasszony szintén feláll a zsámolyra

ÖREGASSZONY Hurrá, hurrá!

Lábdobogás

ÖREGEMBER Felség! ... Itt vagyok... Felség! Hallja a hangomat? Látja, hol vagyok? Mondják meg hát Őfelségének, hogy itt vagyok! Felség! Felség! Itt áll Felséged leghívebb szolgája! ...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Felséged leghívebb szolgája!

ÖREGEMBER Felséged szolgája, rabja, kutyája, vau vau, Felséged kutyája ...

ÖREGASSZONY (*torkaszakadtából ugat*) Vau... vau... vau...

ÖREGEMBER (*kezét tördeli*) Felség, látja, hol vagyok? Feleljen, Sire! ... Ó, én látom, látom Felséged fényes arcát... Isteni homlokát... Látom, igen, hiába állják el az utat az udvaroncok...

ÖREGASSZONY ... utat az udvaroncok... itt vagyunk, Felség.

ÖREGEMBER Felség! Felség! Hölgyeim és uraim, ne hagyják állni Őfelségét... Látja, Felség, én vagyok az, egyedül én gondolok Felségedre, Felséged egészségére, én vagyok leghűségesebb alattvalója...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Felséged leghűségesebb alattvalói!

ÖREGEMBER Nyissanak hát utat, hölgyeim és uraim... hogy furakodhatnék át ekkora tömegen... oda kell mennem, hogy legalázatosabb hódolatomat fejezzem ki Őfelségének... Eresszenek...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Eresszék... eresszék... esszék... szék...

ÖREGEMBER Eresszenek hát, eresszenek. (*Elkeseredve*) Ó! hát sose juthatok oda Hozzá?

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Hozzá... hozzá...

ÖREGEMBER Pedig szívem, lelkem a lába előtt hever. Az udvaroncok tömege veszi körül, ó! ó! meg akarják akadályozni, hogy színe elé járuljak... Persze, tudják, hogy... ó! értem, hogyne érteném... Ismerem az udvar intrikáit... El akarnak szakítani Őfelségétől.

ÖREGASSZONY Nyugodj meg, drágám... Őfelsége lát, rád néz... Őfelsége rám kacintott... Velünk tart!

ÖREGEMBER Adják át a legjobb helyet Őfelségének... az emelvény mellett... hallania kell a Szónok minden szavát.

ÖREGASSZONY (*feláll a zsámolyra, lábujjhegyre emelkedik, nyújtogatja*

a nyakát, hogy minél jobban lásson) No, végre, hogy foglalkoznak Őfelségével.

ÖREGEMBER Hála az égnek! *(A Császárhoz)* Sire... legyen nyugodt, Felség. Egy barátom, képviselőm, ül Felséged mellett. *(Lábujjhegyen a számolyról)* Hölgyeim és uraim, kedves kisasszonykáim, drága gyermekeim, könyörgök...

ÖREGASSZONY *(visszhangként)* ...örgök... börgök...

ÖREGEMBER ... Látni szeretném... húzódjanak félre... látni szeretném... Őfelsége mennyei tekintetét, magasztos arcát, koronáját, dicsfényt. Sire, kegyeskedjék felém fordítani fényes arcát, alázatos szolgálja felé... alázatosan kérem... ó! most tisztán látom... egészen tisztán...

ÖREGASSZONY *(visszhangként)* ... egészen tisztán. ...isztán... sztán...

ÖREGEMBER Olyan boldog vagyok... nem is tudom hálámat szavakkal kifejezni... ó! Felség! ó! nap!... itt... itt, szerény hajlékomban. Ebben a házban, ahol én vagyok ugyan a felügyelő... de Felséged nagy seregében csak egyszerű házfelügyelő...

ÖREGASSZONY *(visszhangként)* ...felügyelő...

ÖREGEMBER Büszke vagyok... büszke és alázatos... ahogy illik... persze, felügyelő vagyok, de lehettem volna a királyi Udvarnál is, nem kellene ezt a kis udvart sepregetnem... Felség... én... biztosan rosszul fejezem ki magamat, Felség... szerettem volna... sok mindent szerettem volna, sok jót. Ha tudom... ha én... ha mi... bocsássa meg zavaromat, Felség...

ÖREGASSZONY *(rászól)* Az etikett szerint!

ÖREGEMBER *(szipogva)* Kegyeskedjék megbocsátani, Felség! Eljött hát... már nem is reméltük... lehet, hogy itt se lettünk volna... ó! életem nemtője, engem megaláztak...

ÖREGASSZONY *(visszhangként, zokogva)* ...áztak... áztak...

ÖREGEMBER Sokat szenvedtem... Vihettem volna valamire, ha biztosan tudom, hogy Felséged támogat... nincs támaszom... ha Felséged nem jön el, késő lett volna... Sire, Felség az utolsó reménységem...

ÖREGASSZONY *(visszhangként)* ...utolsó reménységem... Sire... olcsó... ménységem... ire... ségem...

ÖREGEMBER Bajt hoztam barátaimra, mindenkire, aki segített...
Mennykő csapott beléjük, ha segítő kezet nyújtottak felém...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) ...kezet nyújtottak felém...
...elém...lém...

ÖREGEMBER Mindig okkal gyűlöltek... csak számításból szerettek...

ÖREGASSZONY Nem, nem, drágám. Én szeretlek, én anyukád vagyok...

ÖREGEMBER Minden ellenségem megkapta jutalmát, minden barátom elárult...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) ...barát...elárult, árult...

ÖREGEMBER Bántottak. Kínóztak. Ha panasszal éltem, nekik adtak igazat... egyszer-kétszer megpróbáltam bosszút állni... de sose tudtam, sose tudtam... túlságosan szántam őket... nem akartam lesújtani rájuk, mindig túlságosan jó voltam.

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Túlságosan jó volt, jó, jó, jó, jó, jó.

ÖREGEMBER Mindig felülkerekedett bennem a szájalom.

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) ...szájalom... szájalom... szájalom...

ÖREGEMBER De ők nem szántak engem. Ha gombostűvel szúrtam meg őket, doronggal támadtak rám, késsel, ágyúval, összetörték csontjaimat...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) ...csontjaimat... csontjaimat...

ÖREGEMBER Kitűrtak helyemről, megloptak, életemre törtek... Én voltam a borzalom gyűjtőmedencéje, a szerencsétlenség villámhárítója...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) ...villámhárítója... szerencsétlenség... villámhárítója...

ÖREGEMBER Feledni akartam, Felség, s elhatároztam, hogy sportolni fogok... turista lettem... Elgáncsoltak, hogy lezuhanjak... lépcsőket másztam, elrohasztották a lépcsőfokokat... Leestem... Utazni akartam, de nem adtak útlevelet... Át akartam kelni egy folyón, de felrobbantották a hidakat...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Felrobbantották a hidakat.

ÖREGEMBER Meg akartam mászni a Pireneusokat, de mire odaértem, már pirinyók voltak.

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Pirinyók voltak... Ő is lehetett volna, Felség, főszerkesztő, főszínész, főorvos, főkirály...

ÖREGEMBER Aztán meg soha senki se tisztelt... sose kaptam meghívókat... pedig, higgye el, Felség, egyedül megmenthettem volna az egész beteg emberiséget. Felséged bizonyára éppolyan jól tudja, mint én... vagy legalábbis megkímélhettem volna az utolsó harminc év rengeteg szenvedésétől, ha nyilvánosságra hozhatom missziómat; de én nem mondtam még le az emberiség megmentéséről, még nem késő, megvan hozzá a tervem... csak sajnos nehézkesen fejezem ki magamat...

ÖREGASSZONY (*a láthatatlan vendégek feje fölött*) Nemsokára megjön a Szónok, majd ő beszél helyetted... Őfelsége itt van... ne félj, most meghallgatnak, minden neked kedvez, minden megváltozott, megváltozott...

ÖREGEMBER Bocssásson meg, Felséged... biztosan más dolga is van... engem megaláztak... Hölgyeim és uraim, húzódjanak kissé félre, ne takarják el előlem Őfelsége orrát, látni szeretném, hogy csillognak a császári korona ékkövei... De ha Felséged kegyeskedett meglátogatni nyomorúságos hajlékomat, alkalmasint azért jött, mert tartja valamire szerény személyemet. Micsoda fényes kárpótlás. Ha látszólag lábujjhegyre emelkedem is, nem azért nyújtózkodom Felség, mert gőgös vagyok, hanem, hogy gyönyörködhessen Felségedben!... Erkölcsi értelemben Felséged lába elé borulok...

ÖREGASSZONY (*zokogva*) Lába elé, Sire, lába elé borulunk, bokája elé, térde elé, a lábujjai elé...

ÖREGEMBER Egyszer rühes voltam. Gazdám kidobott, mert nem gazsuláltam a fiának, meg a lovának. Jó néhányszor seggbe rúgtak, de ez most mind nem számít Sire... mert... mert... nézzen rám, Sire... Felség, itt vagyok... itt...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*)... itt... itt... itt... itt... itt... itt...

ÖREGEMBER S mivel Felséged is itt van... mivel Felséged érdeklődik misszióm iránt... De a Szónoknak már itt kellene lennie... Megvárakoztatja Felségedet...

ÖREGASSZONY Ne haragudjék, Felség. Hamarosan jönnie kell. Néhány perc és itt lesz. Már telefonált.

ÖREGEMBER Felséged nagyon jó. Felséged nem mehet el anélkül, hogy ne hallgatta volna végig, hogy mindent ne hallott volna...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) ...ne hallgatta volna végig... mindent... hallott volna.

ÖREGEMBER Ő fog helyettem beszélni... Én nem tudok... nincs hozzá tehetségem... Nála van minden írás, minden okmány...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Minden okmány...

ÖREGEMBER Könyörgök, Sire, egy kis türelem... jönnie kell...

ÖREGASSZONY Jönnie kell.

ÖREGEMBER (*hogy a Császár ne türelmetlenkedjék*) Hallgasson meg, Felség... a sugallat régen jött... negyvenéves voltam... Önök is idefigyelhetnek, hölgyeim és uraim... egy este, vacsora után, amikor szokás szerint lefeküdni készültem, apám térdére ültem... a bajuszom hegyesebb és vastagabb volt, mint az övé... a mellem szőrösebb... hajam már őszbe vegyült, az övé még barna volt... Néhány vendég ült az asztalnál, csupa felnőtt, mind elkezdett nevetni, nevetni.

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Nevetni... nevetni...

ÖREGEMBER Nem tréfálok, mondtam nekik, nagyon szeretem apukát. Azt felelték: éjfélre jár, egy gyereknek ilyenkor már ágyban a helye. Ha maga ilyenkor nem alukál, nem kisfiú. Maga – így mondták, csak azért hittem nekik...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) „Maga”...

ÖREGEMBER „Te” helyett...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) „Te”...

ÖREGEMBER Pedig még meg se házasodtam, azt gondoltam tehát, hogy még gyerek vagyok. Nyomban megházasítottak, csak hogy bebizonyítsák, mekkorát tévedtem... Szerencsére a feleségem anyám helyett anyám, apám helyett apám volt...

ÖREGASSZONY Rögtön jönnie kell a Szónoknak, Felség...

ÖREGEMBER Rögtön jönnie kell.

ÖREGASSZONY Megjön.

ÖREGEMBER Megjön.

ÖREGASSZONY Megjön.

ÖREGEMBER Megjön.

ÖREGASSZONY Megjön.

ÖREGEMBER Megjön. Megjön.
 ÖREGASSZONY Megjön. Megjön.
 ÖREGEMBER Megjön.
 ÖREGASSZONY Jön.
 ÖREGEMBER Jön.
 ÖREGASSZONY Már itt is van.
 ÖREGEMBER Már itt is van.
 ÖREGASSZONY Már itt is van.
 EGYÜTT Itt van . . .

ÖREGASSZONY Itt van! . . . *(Csend: mindenki megdermed, a két öreg megkövülten az 5. sz. ajtóra mered; a mozdulatlan jelenet meglehetősen hosszú, körülbelül fél percig tart; az ajtó lassan, nagyon lassan, nesztelenül, teljes szélességében kitarul; aztán megjelenik a Szónok; élő alak. Múlt századbeli festő- vagy költőtípus; széles karimájú, fekete kalapot hord, művésznykkendőt és malaclopó köpenyt visel; szakállas és bajuszos, ripackülsejű, öntelt; ha a láthatatlan személyeknek, lehetőség szerint reálisnak kell lenniök, a Szónoknak irreálisnak kell látszania; elhalad a jobb oldali fal mellett, úgy jár, mintha az ajtóval szemközt egy mélység fenekére siklana le, nem néz se jobbra, se balra; amikor elhalad az Öregasszony mellett, észre sem veszi; még akkor sem rezzen össze, amikor az Öregasszony – meggyőződendő, hogy valóban létezik-e – megérinti a karját; ekkor az Öregasszony azt mondja) Itt van!*

ÖREGEMBER Itt van!

ÖREGASSZONY *(szemmel követi a Szónokot)* Ő az, nem csalás, nem ámítás. Élő, eleven ember.

ÖREGEMBER *(tekintetével követi)* Élő, eleven ember. Ő az, személyesen. Nem álom.

ÖREGASSZONY Megmondtam neked, hogy nem álom.

Az Öregember keresztbe fonja karját, szemét az égnek emeli; némán ujjong. A Szónok a szín háttérébe érve, leveszi kalapját, szótlánul meghajol, s kalaplengetéssel, kissé gépiesen úgy köszönti a láthatatlan Császárt, mint egy muskétás. Ekkor:

ÖREGEMBER . . . Bemutatom, Felség, a Szónokot.

ÖREGASSZONY Ő az!

A Szónok visszateszi fejére a kalapot, fölmege a dobogóra s letekint a színt láthatatlan közönségére, a székekre; ünnepélyes pózba merevedik

ÖREGEMBER (*a láthatatlan közönséghez*) Nyugodtan kérhetnek tőle autogramot. (*A Szónok gépiesen és némán rengeteg autogramot ír alá és osztogat ki. Az Öregember ezalatt ismét az égre emeli szemét, s miközben imára kulcsolja kezét, ujjongva mondja*) Senki se remélhet többet az életben...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Senki se remélhet többet az életben...

ÖREGEMBER (*a láthatatlan tömeghez*) És most, Felsőged engedelmével, önökhöz fordulok, hölgyeim és uraim, kedves gyermekeim, drága híveim, kedves honfitársaim, Elnök úr, drága bajtársaim...

ÖREGASSZONY Kedves gyermekeim...eim...eim...eim...

ÖREGEMBER Önökhöz fordulok korra, nemre, foglalkozásra, társadalmi rangra való tekintet nélkül, s szívem teljes melegével köszönetet mondok.

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Köszönetet mondok...

ÖREGEMBER Köszönetet mondok azoknak is, akik lehetővé tették, hogy ma este megtartsuk ezt az összejövetelt, a szervezőknek...

ÖREGASSZONY Éljen!

Ez idő alatt a Szónok ünnepélyesen, mozdulatlanul áll az emelvényen, csak a keze jár: gépiesen autogramokat osztogat

ÖREGEMBER E ház tulajdonosainak, az építésznek, a kőműveseknek, akik e falakat emelték!...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Falakat emelték...

ÖREGEMBER Mindazoknak, akik az alapokat lerakták... Csendet kérek, hölgyeim és uraim!

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Hölgyeim és uraim.

ÖREGEMBER Nem feledkezem meg, és hálás szívvel fordulok azokhoz a műasztalosokhoz is, akik az Önök székeit készítették, a tehetséges mesteremberhez...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*)... a tehetséges mesteremberhez.

ÖREGEMBER Aki azt a fotelt készítette, amelybe Őfelsége süpped

lágyan, jóllehet szelleme továbbra is sziklaszilárdan áll a vártán...

Köszönet a többi technikusnak, mechanikusnak, elektrikusnak...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*)... kusnak... kusnak...

ÖREGEMBER A papírgyárosoknak és nyomdászoknak, korrektoroknak és szerkesztőknek, akik e díszes műsorról ajándékoztak meg bennünket, köszönet az emberiség egyetemes szolidaritásának, köszönet, köszönet a Hazának, az államnak (*arra fordul, amerre a Császárnak kell lennie*), melyet Őfelsége egy pilóta szakavatottságával kormányoz... köszönet a jegyszédőnőnek...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*)... a jegyszédőnőnek... egyszemű nőnek...

ÖREGEMBER (*az Öregasszonyra mutat*) A cukorka- és műsor-
árusnak...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*)... sorárusnak...

ÖREGEMBER... feleségemnek, társamnak... Semiramisnak!

ÖREGASSZONY (*visszhangként*)... gemnek... samnak... misznak...

(*félre*) Ó, a drágám, sose felejt ki.

ÖREGEMBER Köszönet mindenkinek, aki értékes és hozzáértő anyagi és erkölcsi támogatásban részesített, s így hozzájárult a mai este fényes sikeréhez... s végül, mindenekelőtt forró köszönet szeretett uralkodónknak, Őfelségének, a Császárnak...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*)... ségének, a Császárnak...

ÖREGEMBER (*síri csendben*)... Egy kis csendet kérek... Felség...

ÖREGASSZONY (*visszhangként*)... első... ség...

ÖREGEMBER Felség, nincs több kívánságunk az élettől. Megdicsőültünk, s ezután akár meg is halhatunk. Hála az égnek, hogy ilyen hosszú és békés esztendőkkel ajándékozott meg bennünket... Érdemes volt élnem. Teljesítettem missziómat. Nem éltem hiába, üzenetemet megismeri a világ... (*Int a Szónoknak, aki észre sem veszi, mert épp ekkor méltóságteljesen és határozottan visszautastja az autogramké-
rőket*) A világ, vagy legalábbis ami megmaradt belőle! (*Széles gesztus-
sal a láthatatlan tömeg felé*) Önökhöz fordulok, hölgyeim és uraim, kedves barátaim, azokhoz, akik az emberiségből megmaradtak, mert ez a maradék, az emberiség vége, tulajdonképpen az emberiség eleje... Szónok barátom... (*A Szónok másfelé néz*) Ha kortársaim sokáig félreismertek és semmibe vettek, bizonyára így kellett történ-

nie... (*Az Öregasszony zokog*) Mit számít ez most? amikor arra kérek, kedves Szónok barátom (*a Szónok ismét visszautasít egy autogramkérőt; majd közömbösen szétekint a teremben*), hogy sugározd szét szellemem fényét az utókorra... Add a világmindenség tudtára filozófiámat. Ne hanyagold el a részleteket, magánéletem bolondos, szomorú és megható részleteit, beszélj kedvteléseimről, mulatságos hőbortjaimról, hogy falánk voltam... mesélj el mindent... beszélj társamról... (*az Öregasszony még hangosabban zokog*)... arról, hogy milyen nagyszerűen készítette a törökpástétomot, meg a mokány lótokányt... beszélj Berryről, szülőhelyemről... Számítok rád, mesterem, nagyszerű Szónok... Mi pedig, én és hűségeseim, miután hosszú évekig fáradoztunk az emberiség haladásáért és az igaz ügy katonáiként harcoltunk... nekünk nem marad más hátra, mint az azonnali visszavonulás... És mi meghozzuk a legnagyobb áldozatot, melyet, bár senki sem kérte tőlünk, mégis meg kell hozni...

ÖREGASSZONY (*zokogva*) Igen, igen, haljunk meg dicsőségünk teljében... Haljunk meg, hogy nevünket legendába szójék... Legalább egy utcát neveznek el rólunk...

ÖREGEMBER (*az Öregasszonyhoz*) Ó, hűségeseim!... Te, aki ingadozás nélkül hittél bennem egy századon át, aki sose hagytál el, sose... ó, jaj most ezen a végső órán a tömeg könyörtelenül szétválaszt bennünket

Pedig nagyon
Szerettem vón'
Veled együtt
Rohadni
S ugyanannak
A kukacnak
Közösen
Enni adni

ÖREGASSZONY... Közösen enni adni...

ÖREGEMBER Haj! Haj!

ÖREGASSZONY Haj! Haj!

ÖREGEMBER Testünk messze kerül majd egymástól, a víz magányában indulunk oszlásnak... De ne panaszkodjunk.

ÖREGASSZONY Sorsát senki sem kerülheti el.

ÖREGEMBER Nem felejtenek el bennünket. Az örök Császár örökké emlékezni fog ránk.

ÖREGASSZONY (*visszhangként*) Örökké.

ÖREGEMBER Nem tűnünk el nyomtalanul, mert emberek vagyunk és nem városok.

ÖREGEMBER ÉS ÖREGASSZONY Utcát neveznek el rólunk!

ÖREGEMBER Egyesülünk az időben és az örökkévalóságban, ha már nem tudunk egyek lenni a térben, úgy, ahogy egyek voltunk a balsorsban: haljunk meg egyszerre... (*A szenttelen, mozdulatlan Szónokhoz*) Még egyszer, utoljára... bízom benned... számítok rád... Mondj el mindent... Add át az üzenetet... (*A Császárhoz*) Bocsánat, Felség... Ég Önökkel! Ég veled, Semiramis!

ÖREGASSZONY Ég Önökkel!... Ég veled, drágám!

ÖREGEMBER Éljen a Császár!

Konfettit és szerpentint dob a Császárra; fanfárok, vakító fény, akárcsak valami tűzijátékban

ÖREGASSZONY Éljen a Császár!

Konfettit és szerpentint dobnak a Császárra, majd a mozdulatlan és szenttelen Szónokra és az üres székekre

ÖREGEMBER (*ugyanaz a játék*) Éljen a Császár!

ÖREGASSZONY (*ugyanaz a játék*) Éljen a Császár!

ÖREGEMBER és az ÖREGASSZONY a Császárt éltetve kiugranak az ablakon. Hirtelen csend támad; nincs több tűzijátékszerű fény, a szín két oldala felől egy-egy sóhaj hallatszik, amikor a két öreg teste tompa puffanással a vízbe hull. Az ablakok és a nagy ajtó felől jövő fény kialszik; csak az előtérben dereng halvány világ, a sötét ablakok nyitva maradnak; a függönyöket szél lebegteti.

SZÓNOK (*a kettős öngyilkosság ideje alatt mozdulatlan és szenttelen maradt, néhány másodperc után szólásra szánja magát; mutogatja a szemközti üres széksorokban ülő tömegnek, hogy süketnéma; kétségbe-*

esetben próbálja magát jelbeszéddel megértetni, majd hörgés, nyöszörgés és artikulátlan torokhangok szakadnak ki belőle)

E, mmö, mm, mm.

Zsü, gu, u, u.

Ö, ö, gü, gu, güöe.

Tehetelenségében leejti karját; arca hirtelen földerül, valami eszébe jutott, a falitáblához lép, kivesz zsebéből egy krétadarabot és csupa nagybetűvel felírja:

ANGYALKENYÉR

majd

NNAA NNM NWNWNW V

Visszafordul újra a láthatatlan közönséghez és mutogatja, amit a táblára írt.

SZÓNOK Mmm, Mmm, Güöe, Gu, Gü, Mmm, Mmm, Mmm, Mmmm. (Majd elégedetlenségében, vad mozdulattal letörli az írást, és újra felír valamit. Az újonnan felírt szavakból kiemelkedik a csupa nagybetűs

VVGYÖ VGYÖ VPV

A Szónok ismét a terem felé fordul; mosolyog, kíváncsi a válaszra, reméli, hogy megértették, hogy mondott valamit; mutogatja az üres székeknek, amit felírt; néhány másodpercig mozdulatlanul, valamelyest elégedetten és kissé ünnepélyesen vár, majd midőn látja, hogy a közönség nem úgy reagál, ahogy remélte, lassacskán lehervad arcáról a mosoly, és elszomorodik; még vár egy darabig; hirtelen rosszkedvűen, dühösen elköszön a publikumtól és lejön a dobogóról; kísérteties léptekkel elindul a nagy, hátsó, ajtó felé; mielőtt kimenne, még egyszer szertartásosan üdvözli az üres széksorokat, a láthatatlan Császárt. A szín üresen marad, a székeket, a dobogót, a földet szerpentin és konfetti lepi el. A nyitva maradt hátsó ajtó feketén tátong.

A függöny felgördülte óta először, a láthatatlan tömeg emberi hangokat hallat: itt-ott nevetés tör ki, mormogás, püsszegés, gúnyos köhögés; eleinte gyöngén, majd egyre hangosabban; majd a lárma ismét fokozatosan elcsitul. Mindennek meglehetősen hosszú ideig kell tartania, hogy a közönségbe – a valódiba és a láthatóba – mélyen belevésődjék a darab befejezése. A függöny nagyon lassan hull le